

“Man ska ju inte lära sig att kunna själva yrket men man måste förstå hur det fungerar med allt”

“Det var roligt och jag märkte att jag kunde rätt ord. Det kändes som personen kunde beskriva sitt yrke väl”

PROJEKT VALIDERINGSTOLK
DELUTVÄRDERING 2012

FÖRORD/SAMMANFATTNING

Jag har haft förmånen att i olika roller följa idén till projektet Valideringstolk som utvärderas i föreliggande rapport. Mellan april 2008 till december 2010 ledde jag arbetet som en del av ett integrationsprojekt som Skövde kommun och AF (Arbetsförmedlingen) drev tillsammans. Innan dess föddes idén 2005 genom ett samarbete mellan AF och den trätekniska utbildningen vid TTC i Tibro (TibroTraining Center) där man också utför valideringar. Då jag fick uppdraget att summera och delutvärdera Valideringstolksprojektet bestämde jag mig för att göra mitt bästa för att ändå hålla mig så opartisk som det går. När Tolkförmedlingen i Mariestad tog över rodret i januari 2011 och etableringsreformen parallellt började implementeras startade resan som jag nu ska beskriva och utvärdera.

Förutom att projektet syftar till att öka chanserna för nyanlända personer med yrkesbakgrund att snabbare komma ut i arbetslivet, erbjuds en breddad kompetens för tolkar som därigenom bättrar på sina möjligheter till försörjning genom fler tolkuppsdrag. Det jag huvudsakligen kommer fram till i utvärderingen är att valideringstolkens kompetens bör bestå av branschkunskap och grundutbildning som lika viktiga komponenter. Vidare att det fortsatta arbetet med utbildningen samt hemsidan med terminologilistor för olika branscher bör säkras genom en tydlig implementeringsplan. Information och marknadsföring av själva idén är en viktig del i det arbetet.

Tack till projektledare Riitta Eklind och alla er andra som tagit er tid att berätta, förklara och på andra sätt bidra till rapportens tillblivande!

Trevlig läsning!

Catarina Carlehed

Innehåll

FÖRORD/SAMMANFATTNING	1
1. INLEDNING	3
2. UTVÄRDERINGEN.....	5
2.1 Utvärderingens syfte och frågeställningar.....	5
2.2 Metod och urval.....	5
2.3 Analys och avgränsningar.....	6
3. BAKGRUND.....	7
3.1 Behov av en ny yrkeskategori.....	7
3.2 Validering	8
3.3 Tolkförmedlingen i Mariestad.....	10
3.4 Tolkarna	11
4. PROJEKTET VALIDERINGSTOLK	13
4.1 Projektets start och förutsättningar.....	13
4.2 Projektets första år.....	16
4.3 Första halvan av projektets andra år.....	19
5. RESULTATOCH ANALYS	21
5.1 Samverkansparterna.....	21
Nyttan med projektet och det som varit positivt.....	22
Svårigheter och utmaningar	24
Framtid och möjligheter	25
5.2 Deltagarna.....	26
Nyttan med projektet och det som varit positivt.....	27
Svårigheter och utmaningar.....	29
Framtid och möjligheter	30
6. SLUTSATS OCH REKOMMENDATIONER	32

1. INLEDNING

När etableringsreformen¹ trädde i kraft i december 2010 var intentionen tydlig att nyanlända flyktingars möjligheter till etablering på arbetsmarknaden skulle öka och påskyndas genom egenansvar och professionellt stöd. Invandrare skulle snabbare komma i arbete. Den nya lagen innebär bland annat att bedömning och validering av yrkeskompetens sker mycket tidigare i etableringsprocessen, ofta innan individen hunnit lära sig svenska. Som en konsekvens har behovet av välutbildade tolkar ökat.

Arbetsförmedlingen som i och med den nya lagen fick huvudansvaret för samordningen av de olika etableringsinsatserna samt den enskildes etableringsplan, hade då redan erfarenhet av samverkan med kommuner och utbildningsaktörer när det gäller yrkeskompetensbedömning, validering och yrkessvenska. Några av utbildningsanordnarna i Skaraborg hade på eget initiativ redan tagit fram anpassade läromedel och en början till terminologilistor för olika branscher utifrån målgruppen invandrare. Det som saknas, och som är Valideringstolksprojektets unika idé, är att stärka kompetensen ytterligare hos de tolkar som finns med i olika situationer då de nyanländas yrkeskunskap ska bedömas. I dagsläget fokuserar tolkens grundutbildning på områden enbart inom offentlig sektor – sjukvård, juridik, social-, försäkrings- och arbetsmarknadstolkning.

Mot denna bakgrund ser jag uppdraget att delutvärdera projektet Valideringstolk som genom framtagandet av valideringstolksutbildning avser att kunna erbjuda en ökad kvalitet vid tidig validering av nyanlända invandrares yrkeskompetens. Projektet ser dessutom möjligheter för tolkarna att vidareutbilda sig och därmed kunna anlitas för fler typer av uppdrag.

Rapporten är disponerad så att den först beskriver förutsättningarna för utvärderingsuppdraget (2). Där behandlas huvudsakliga frågeställningar, urval, metod och avgränsning. Därefter följer ett avsnitt med bakgrundsinformation till projektet, projektidéns historia, beskrivning av validering samt förutsättningar kring tolkar och tolkuppsdrag i Skaraborg (3). Jag beskriver sedan projektet och summerar vad som hänt från att det startade till och med halvårsskiftet i år (4). På det följer en samman-

¹ *Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare*

fattning och analys av samarbetsparters och deltagares erfarenheter och synpunkter utifrån utvärderingens frågeställningar (5). Slutligen ger jag rekommendationer inför projektets avslutande halvår med tanke på måluppfyllelse och implementering (6).

2. UTVÄRDERINGEN

Uppdraget gäller en summativ men även formativ (lärande) delutvärdering av projektet Valideringstolk från att det startade 1 januari 2011 fram till halvårsskiftet 2012. För att öka förståelsen av projektinitiativet ingår en relativt grundlig bakgrundsbeskrivning eftersom en stor del av förberedelsearbetet påbörjades i ett annat Skarborgsprojekt under 2010 – SAM² Skaraborg. I utvärderingsuppdraget ingår att komma med synpunkter på det fortsatta arbetet i projektet samt till utförare av slututvärdering av projektet.

2.1 Utvärderingens syfte och frågeställningar

Utvärderingen avser att analysera i vilken mån stringens mellan projektets mål, aktiviteter och resultat fram till halvårsskiftet 2012 uppnåtts. Särskilt efterfrågas nytta med projektets resultat och identifiering av svårigheter och utmaningar sett ur de olika projektintressenternas perspektiv. De frågeställningar som ligger till grund för delutvärderingen är:

1. Vad är nyttan med projektet och vad har varit positivt?
2. Vika svårigheter och utmaningar har man mött?
3. Hur ser man på framtid och möjligheter?

2.2 Metod och urval

Delutvärderingen har genomförts med hjälp av intervjuer med två deltagare vid utbildningen som sedan också arbetat med teminologilistor och hemsidesutveckling, intervjuer med samtliga utbildningsanordnare som ingår i projektledningsgruppen och en tjänsteman vid Arbetsförmedlingen, genomgång av utbildningsutvärderingar och konferensutvärdering. Vidare har en genomläsning gjorts av den samlade dokumentationen från arbete i styr- och projektledningsgrupp och aktuella styrdokument såsom projektplan och tidsplan. Därtill kommer samtal med projektledaren som tillfört fakta om Tolkförmedlingen i Mariestad samt kompletterande upplysningar om projektarbetet.

² Samverkan för Arbete och Mångfald, ett kommunsamverkansprojekt inom integration i Skaraborg. Dåvarande projektägare Falköpings kommun, från och med 2012 Skaraborgs kommunalförbund.

Intervjuerna genomfördes under juli och augusti 2012 och var semistrukturerade. De spelades in, transkriberades i vissa delar och dokumenterades sedan i sammanfattad form. En analys genomfördes av svaren utifrån de frågeställningar som delutvärderingen fokuserar på och som också fått utgöra rubriker i resultatredovisningen.

2.3 Analys och avgränsningar

I föreliggande delutvärdering har synpunkter inhämtats endast från en del av projektintressenterna – utbildningsanordnare, tjänsteman från Arbetsförmedlingen samt utbildningsdeltagare. Styrgrupp och andra samarbetsparter har inte fått ge sin syn på projektet i delutvärderingen.

Rapporten syftar inte till att utvärdera ekonomiska resultat utan fokuserar på verksamhetsmässiga resultat kopplat till mål och frågeställningar.

En utvärdering av projektets organisering, ledning och process fanns inte med i uppdraget men kan däremot vara lämpligt att granska närmare i en slututvärdering av hela projektet.

Rapporten har inte ambitionen att vara akademisk utan stödjer sig snarare på erfarenheter, lärdomar och synpunkter i berörda verksamheter och bland deltagare än tidigare forskning och teoretiska modeller, exempelvis inom validering eller tolkning. Slutsatser ska ses i ljuset av projektets mål och utvärderingens syfte.

3. BAKGRUND

3.1 Behov av en ny yrkeskategori

Mot bakgrund av Arbetsförmedlingens nya uppdrag – men även som en konsekvens av det redan påbörjade samarbetet mellan kommuner, Arbetsförmedling och drivande utbildningsanordnare i Skaraborg – växte under 2010 fram en idé om att utveckla en ny yrkeskategori som man då kallade branshtolkar. Det skulle ske genom en pilotverksamhet i Skaraborg där tolkar vidareutbildas inom ett antal branscher. Erfarenheter hade visat ett markant tydligare resultat vid ett utforskande samtal på Lärcenter i Falköping i samband med validering av fem personer inom träindustrin vid TTC i Tibro 2005. En av tolkarna hade då mer som av ett sammanträffande kunskap om branschen då erfarenhet fanns inom familjen eftersom hennes far varit snickare i hemlandet. Hon var därför bekant med den specifika terminologin som användes.

Som en del av arbetet i SAM-projektet utarbetade en arbetsgrupp förslag på innehåll, upplägg och organisering av en utbildning för tolkar med syftet att vässa tolk-kompetensen för att på så vis kunna utföra en mer träffsäker validering av den nyanländes yrkeskompetens. Tanken var också att tolkarnas nya kunskap skulle vara värdefull vid tidiga kartläggnings- och etableringssamtal vid Arbetsförmedlingen. I arbetsgruppen ingick förutom projektledare och en tjänsteman vid Arbetsförmedlingen också representanter för ett antal utbildningsanordnare och valideringsutförare. Senare i processen kom även tolkförmedlingen i Mariestad med som en viktig part då man insåg vikten av kunskap om tolkens roll och profession, samt att man också kunde få en uppfattning om vilka språk som efterfrågades mest för tolkuppdrag i Skaraborg. Myndigheten för Yrkeshögskolan bjöds tidigt med i diskussionerna då en av de nationella samordnarna för validering besökte arbetsgruppen i Skaraborg. De inriktningar som 2010 identifierades som aktuella med tanke på vanligt förekommande yrkesbakgrund bland nyanlända flyktingar, könsfördelning samt tillgängliga utbildningsresurser var följande:

- Möbelindustri (TTC och Hantverkscentrum Tibro)
- Vård (ej legitimationsyrken)
- Restaurang

- Handel
- Byggindustri
- Tandvård (ej legitimationsyrken)
- Turism och kulturyrken
- Maskinreparatör
- Lokalvård
- Sömnad/skräddare

De mest efterfrågade språken hos tolkförmedlingen i Mariestad var då arabiska, somaliska, pashto, persiska, farsi, albanska, BKS (bosniska, kroatiska och serbiska) och spanska. Diskussioner i arbetsgruppen kring vad man ska kunna som bransch-tolk ledde fram till en kompetensprofil bestående av följande delar:

- Grundutbildning som tolk
- Kunskap om Sveriges etableringspolitik
- Grundläggande yrkesterminologi
- God kunskap om aktuell arbetsmarknad
- Branschorientering
- Kunskap om valideringssystem
- Branschspecifika arbetsmiljö-, och säkerhetssystem
- Kunskap om utbildningssystem

Vidareutbildningen för tolkarna skulle starta gemensamt hos en utbildningsanordnare med en grundutbildning för att sedan åtföljas av en specifik del av utbildningen i nära samverkan med utbildningsanordnare inom respektive bransch.

Det man i ett tidigt stadium förstod skulle kunna bli svårt att hitta en lösning för var finansiering av ersättning till de tolkar som skulle ingå i pilotutbildningen till bransch-tolk. Kunde det finnas möjlighet att genomföra utbildningen av tolkar som en del av utbudet på Arbetsförmedlingen? Var det ett bristyrke? De olika intressenterna som arbetsgruppen bestod av såg vikten av att den nya yrkeskategorin kommer in i etableringsprocessen så tidigt som möjligt för de personer som har en yrkeserfarenhet eller kompetens som på så vis kan tas tillvara på ett bättre sätt.

3.2 Validering

Som ett led i etableringsreformen avsattes under 2009-2010 15 miljoner av statsbudgeten för validering av utländsk yrkeskompetens. Myndigheten för yrkeshögskolan fick ett nationellt ansvar för bedömning av utländska eftergymnasiala yrkesutbildningar. Tidigare hade den av regeringen tidsbegränsade valideringsdelegationen

samordnat utvecklingsarbetet under åren 2004-2007. Den modell för validering som har arbetats fram för Arbetsförmedlingen, och som grundar sig på valideringsdelegationens beskrivning av processen, innehåller fyra steg:

1. Generell kartläggning (genomförs av Arbetsförmedlingen)
2. Fördjupad kartläggning (Yrkeskompetensbedömning)
3. Kompetensbedömning för intyg
4. Kompetensbedömning för bevis, certifikat, licens och dylikt.

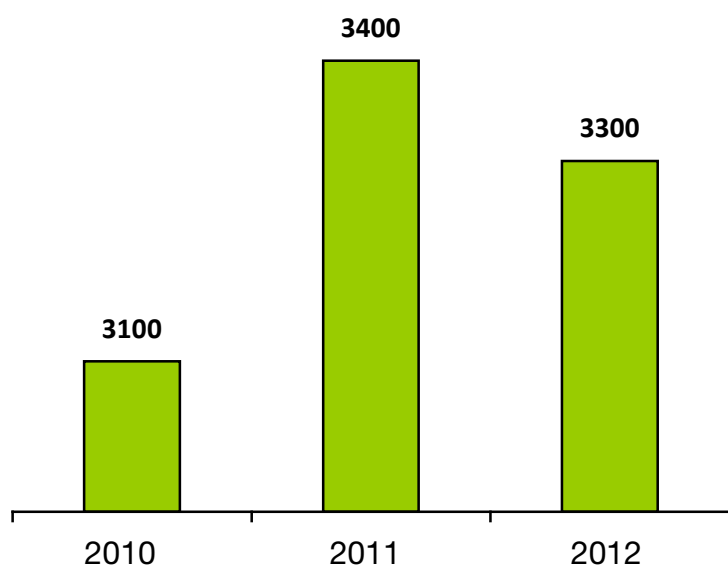
Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan handlar validering om att synliggöra en persons kunskaper och kompetens där det saknas dokumentation i form av betyg eller andra former av intyg. Detta görs genom en process som består av identifikation, kartläggning och dokumentation av faktiska kunskaper. Syftet med validering varierar, det kan röra sig om att anpassa en pågående utbildning till redan förvärvade kunskaper så att man som student inte behöver läsa om ämnen man redan kan. Det kan även handla om att dokumentera faktiska kunskaper för personer som söker nytt jobb, eller i samband med kompetensutveckling på arbetsplatser.

Yrkeskompetensbedömning som motsvarar steg 2 i Valideringsdelegationens modell om valideringsprocessen syftar till att identifiera en persons kunskaper och kompetenser inom avgränsade områden, t.ex. inom byggområdet. Här spelar studie- och yrkesvägledare och handläggare vid Arbetsförmedlingen en viktig roll. Men även yrkeskunniga experter finns med i processen för att kunna fördjupa kartläggningen och mer exakt ringa in personens kompetens. Den fördjupade kompetenskartläggningen resulterar i ett utlåtande av den kunskap och kompetens som individen särskilt vill framhålla och eventuellt senare få bedömd. I betänkandet av utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering³ som föregick etableringslagen beskrivs yrkeskompetensbedömning som ett viktigt instrument i en snabbare etablering av nyanlända på den svenska arbetsmarknaden då den kan genomföras på en arbetsplats eller hos en utbildningsanordnare under en dag upp till tre veckor, i normalfallet bör dock inte en yrkeskompetensbedömning ta mer än 3-5 dagar. Det är vid yrkeskompetensbedömning som valideringstolkarna kommer in i bilden.

³ SOU 2008:58 Egenansvar – med professionellt stöd

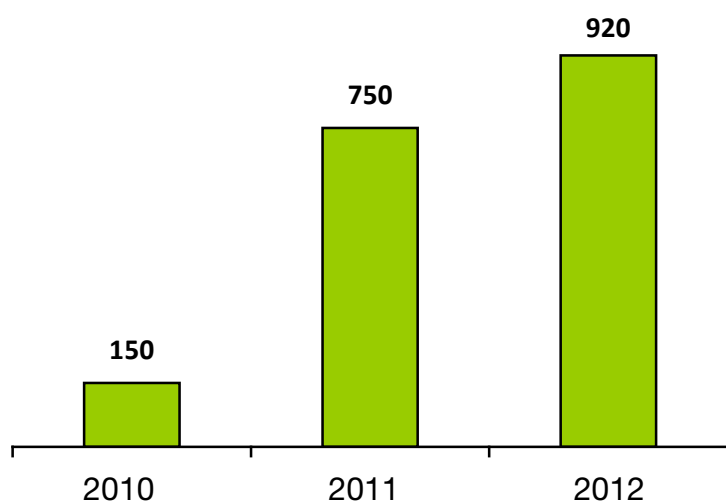
3.3 Tolkförmedlingen i Mariestad

I samband med att etableringslagen trädde i kraft ökade också behovet av tolkar. Tolkförmedlingen i Mariestad har 280 tolkar i sitt register varav 100 finns i Skaraborg. Upptagningsområdet är hela Skaraborg. Man skiljer på kontakttolkning då tolken fysiskt är närvarande och telefontolkning. Främst är det vid telefontolkning som tolkar utanför Skaraborg anlitas. De tolkspråk som efterfrågas av kunderna styr vilka tolkar som anlitas och siffror från 2011 visar att 78 språk täcktes. Totalt antal tolkningsuppdrag via tolkförmedlingen i Mariestad 2010 var vid halvårsskiftet 14 000. Motsvarande siffra för 2011 och 2012 var 15 176 respektive 15 476. De största uppdragsgivarna är regionsjukvården (sjukhus, vårdcentraler och tandvård) som står för cirka 50 procent av uppdragen och kommunerna som står för cirka 25 procent. Bland övriga uppdragsgivare finns Arbetsförmedlingen. I och med etableringsreformen skulle en tendens kunna förväntas att uppdragen från kommunerna skulle minska. Det har emellertid inte skett. En av förklaringarna är att fler kommuner startat mottagande av ensamkommande flyktingbarn och därmed behövt anlita tolkar. Översikten nedan visar tolkförmedlingens kommunuppdrag i antal vid halvårsskiftet från 2010 till 2012.

Antal tolkuppdrag kommun år 2010 – 2012

Under 2012 har en förändring skett när det gäller uppdragen från Arbetsförmedlingen. Myndighetens upphandling av telefontolkning i början av 2012 ledde till att tolkförmedlingen i Mariestad förlorade den typen av tolkuppdrag. Trots det har antal uppdrag från Arbetsförmedlingen i Skaraborg ökat inte minst beroende på de tidiga kartläggningssamtal och valideringar som utförs. Man hade alltså kvar uppdraget från Arbetsförmedlingen som gäller kontakttolkning och nedan visas hur dessa uppdrag ökat under etableringsreformens implementering. Statistiken gäller för halvårsskiften.

Antal tolkuppdrag från AF 2010 – 2012

Det bör tilläggas att siffran för 2010 inte förklarar kontakten mellan nyanlända och Arbetsförmedlingen. Tidigare bokade ofta handläggaren vid kommunens flyktingmottagning tid på Arbetsförmedlingen för inskrivning och stod då även för tolkkostnaden.

3.4 Tolkarna

I Sverige finns cirka 900 auktoriserade tolkar. Detta är en behörighetsnivå samt ger en skyddad titel för att arbeta som tolk och utfärdas av Kammarkollegiet efter godkända prov och lämplighetsbedömningar. 19 av dem finns i Skaraborg men även auktoriserade tolkar i andra delar av landet anlitas för telefontolkning i Skaraborg. Kammarkollegiet utfärdar även bevis efter prov som visar att man har speciell kompetens för rättstolkning och sjukvårdstolkning, förutsättningar för att delta i dessa

prov är att tolken är auktoriserad. I Mariestad och på några andra håll i landet har man tagit fram följande upplägg för tolkarnas grundutbildning. Innan tolkarna anlitas testas de i svenska språket och tolkspråket, samt om deras kunskaper inom olika samhällsområden. Därtill finns ett test om tolketik, som visar om personen i fråga kan tänkas fungera neutralt i sitt kommande yrkesutövande som tolk. De personer som får godkänt resultat i skriftliga testet får även genomgå ett muntligt test genom att i rollspel visa att de klarar av tolkningssituationer. I samband med inskrivning redovisar dessa personer även sina tidigare erfarenheter inom andra yrken. Efter alla dessa tester är aspiranten klar för att påbörja sin tolkutbildning som innehåller sjukvård, juridik och social-, försäkrings- och arbetsmarknadstolkning⁴. Tolken kan under utbildningstiden börja tolka enklare ärenden. Från och med halvårsskiftet 2012 ligger ansvaret för tolkutbildning under Myndigheten för yrkeshögskolan, tidigare var det Tolk- och översättarinstitutets ansvar (Stockholms universitet).

Man har funnit vid de samtal som tidigare förts vid valideringar, att tolken måste ha god yrkeskännedom om det yrkesområde där validering sker, i annat fall blir valideringen inte ändamålsenlig. I SAM-projektets arbetsgrupp såg man möjligheter genom att tolkar skulle vidareutbildas och anlitas inom valideringar för olika yrken där de fått kunskap om terminologi och kontext. Tolkarna skulle därmed också få ytterligare ett verksamhetsområde för att bredda yrkeskompetensen och öka möjligheterna till försörjning i tolkyrket. Många av de befintliga tolkarna kan inte helt försörja sig med tolkning. I sådana fall skulle man handplocka de tolkar som arbetat inom områden där validering ska ske och erbjuda en vidareutbildning som ger de kunskaper som krävs för tolkning vid validering. Utbildningarna skulle exempelvis kunna innehålla en allmän del, arbetsmiljö och säkerhet, yrkesterminologi, studiebesök och praktisk information hos aktuella företag inom branschen.

Arbetsgruppen ansåg att det borde finnas behov av denna nya yrkeskategori såväl ur ett lokalt som ur ett nationellt perspektiv, men insåg också att det skulle krävas resurser för att starta upp, samordna och organisera det praktiska arbetet med att sätta idén som börjat ta form. Därför uppmuntrade SAM-projektet tolförmedlingen i Mariestads kommun att driva det fortsatta arbetet i ett separat projekt 2011.

⁴ Med inriktning främst på information om arbetsmarknadens parter.

4. PROJEKTET VALIDERINGSTOLK

4.1 Projektets start och förutsättningar

Framtagandet av en vidareutbildning för tolkar med syftet att påskynda nyanländas etableringsprocess ses som en strukturell insats i samband med flyktingmottagandet. Därför beviljades Mariestads kommun 1,6 miljoner kronor från Migrationsverket för ett ettårigt projekt med stöd av 26 § (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagandet mm. (ErsF). I skälen för beslutet står att det i samband med etableringsreformen kommer finnas behov av välutbildade tolkar som behärskar olika branschens specifika terminologi och kontext. Valideringstolk⁵ skulle öka kvalitén vid valideringssamtal samt möjliggöra en rättssäker tolkning vid yrkesvalideringar. Vidare klargjordes i beslutet att arbetet skulle ske i samverkan med SAM-projektet och Arbetsförmedlingen. Däremot skulle medlen enbart användas till utbildningskostnader hos utbildningsanordnare samt extern språkhandledning och inte, som man hade hoppats, till ersättning för förlorad inkomst till de tolkar som skulle utbildas inom pilotutbildningen.

Då projektet startade den 1 januari 2011 blev chefen för tolkförmedlingen i Mariestad den person som skulle leda arbetet och bland annat samordna kontakten mellan utbildningsanordnare och tolkar. En projektorganisation byggdes upp bestående av styrgrupp, referensgrupp samt en projektledningsgrupp. Projektledningsgruppen är i princip densamma som den tidigare arbetsgruppen inom SAM-projektet som utvecklade idén. I gruppen ingår fyra av utförarna, det vill säga utbildningsanordnarna; Lernia, TTC, Folkuniversitetets Hantverkscentrum i Tibro och Lärcenter i Falköpings kommun. I styrgruppen representeras SAM-projektet, Tolkservicerådet, Myndigheten för Yrkeshögskolan, Meritea, Tolkcentralen i Karlstad och Tolkförmedlingen i Mariestad vid sidan om projektägaren Mariestads kommun.

⁵ Man ändrade benämningen av den nya yrkeskategorin från branschtolk till valideringstolk eftersom man ansåg att det bättre beskrev i vilket sammanhang tolken skulle verka.

Några viktiga förändringar beslutades tidigt inom Valideringstolksprojektet vid jämförelse med den ursprungliga idén i SAM-projektet. De kommer att förklaras i följande avsnitt. Förändringarna är

- Valideringstolk i stället för branschtolk
- Tolken roll förtydligas
- Fokus på fyra utvalda branscher
- Framtagande av terminologilistor
- Skapandet av en hemsida

Förutom att man ändrade benämningen av den nya tolkinriktningen från branschtolk till valideringstolk gjorde man inom ramen för projektet en distinktion när det gäller tolkens funktion och roll. Man tydliggjorde att tolken vid valideringar och andra sammanhang enbart skulle ha rollen som tolk. Det vill säga inte agera handledare eller coach.

De fyra branscher man valde att fokusera på har att göra med de fyra utbildningsanordnarna som hela tiden varit och är aktiva i projektledningsgruppen (tidigare arbetsgruppen i SAM). De har på olika sätt egna erfarenheter av kvalitetsutveckling av sina utbildningar utifrån målgruppen invandrare och är positiva till utbyte och samarbete med andra aktörer. Branscherna är träteknik (TTC), hantverk (Folkuniversitetets Hantverkscentrum), industriell plåtbearbetning (Lernia) och vård (Lärcenter Falköpings kommun).

Under projektets uppstartstid söktes samarbetsmöjligheter med andra projekt än SAM-projektet och man fick då kontakt med Tolkprojektet vid Lunds universitet⁶. Medel och metoder söktes för att lösa finansieringen av tolkarnas försörjning under utbildningstiden. Ett arbete påbörjades också parallellt att undersöka möjligheten att söka andra externa medel till material och utarbetning av terminologilistor. Dessa skulle finnas på en hemsida för att på så vis tillgängliggöras för alla som är intresserade eller på olika sätt kan behöva dem i yrkesutövandet.

⁶ Information om projektet finns på www.tolkprojektet.se

Förslag på initiala, primära och sekundära mål lades fram och beslutades vid första styrgruppsmötet i maj 2011.

Initiala mål

- De mål som formuleras i projektansökan
- Migrationsverkets beslutsvillkor
- Projektets budget
- Möjlighet till anpassning av behov som uppkommer under projekttiden för att kunna driva projektet vidare

Primära mål

- Att i framtiden kunna bidra med rättsäker tolkning mellan valideringsutförare och individ som inte behärskar svenska språket.
- Att tolkningen vid valideringssamtal blir av sådan kvalitet att individens yrkeskunskaper och kompetens kan kartläggas på ett tillförlitligt sätt.

Sekundära mål

- Erfarenheterna kan användas i framtiden vid valideringssamtal och tolkutbildning.
- Material utarbetas som kan användas i framtida tolkutbildning inom området, såsom kompendier inom olika yrken och terminologilistor.
- Valideringsutförare får information om tolkens roll i valideringssamtal.
- Tolkarnas yrkeskompetens vidareutvecklas.
- Tolkarnas arbetsmarknad breddas, som i dagsläget omfattar vanligast tolkning inom vård, socialtjänst och rättsväsendet.
- Tolkarna kommer att ha större möjlighet att försörja sig inom tolkyrket.

Eftersom finansieringsfrågan fortfarande inte var löst när det gällde ersättning till tolkarna i pilotutbildningen blev denna en viktig fråga för styrgruppen att arbeta vidare med. Möjligheten att inom Arbetsförmedlingen skapa en utbildning med utgångspunkten att valideringstolk skulle vara ett bristyrke förkastades bland annat eftersom man då skulle exkludera de tolkar som inte var arbetssökande. En ansökan till Integrationsfonden⁷ om medel för *Yrkesterminologi på olika språk* hade däremot redan lämnats in av projektledaren. Tolkarna skulle då parallellt med utbildningen ta fram ordlistor på olika språk, som därefter kan användas av nyanlända flyktingar när de är i utbildning eller i arbete, utbildningsarrangörer, tolkar och översättare. Vidare fördes i styrgruppen en diskussion om möjligheten att förlänga projekttiden till att också sträcka sig också över hela 2012 med tanke bland annat på ersättningsfrågan rörande tolkarna.

Den praktiska planeringen för tolkarnas vidareutbildning till valideringstolk skedde mestadels inom projektledningsgruppen eftersom utbildningsanordnarna och Ar-

⁷ En av fonderna som svenska ESF-rådet ansvar för

betsförmedlingen finns representerade där. Utförarna var dessutom aktiva i planeringen av och medverkan i en kickoff-konferens med syftet att marknadsföra projektidén samt att sprida kunskap om tolkrollen.

En första tids- och aktivitetsplan skapades under våren 2011 med följande innehåll:

Inledning 1 jan 2011– 30 april 2011

- Beredning och planläggning av projektet
- Utbildningsplaner utarbetas/granskas
- Medel och metoder för att lösa tolkarnas försörjning söks och utarbetas
- Sökning av andra projekt för samarbete

Igångsättning 1 maj 2011 – 31 maj 2011

- Urval av de tolkar som ska delta i projektets kickoff-konferens

Genomförande 1 juni 2011 – 31 okt 2011

- Basutbildning och utbildning hos de olika utförarna

Avslutning nov 2011 – 31 dec 2011

- Utvärdering (styrgrupp, arbetsgrupp, tidsplan, ekonomi etc.)

Efter sommaren 2011 kom besked om avslag från Integrationsfonden med motiveringen att projektet inte bidrar till att uppfylla Integrationsfondens målsättningar. Med andra ord var ersättningsfrågan fortfarande inte löst. Däremot beviljades av Migrationsverket förlängning av projektet där skälet var att i stället för att använda resterande medel för ersättning till tolkarnas inkomstförlust ändra inriktning. Terminologilistor skulle arbetas fram inom de fyra branscherna och utbildningsplaner skapas inom plåtbearbetning och vård. Därmed kom det att bli två projektår med delvis olika innehåll.

4.2 Projektets första år

Den 13-17 juni genomfördes projektets första aktivitet i form av en basutbildning för 12 tolkar vid Lärcenter i Falköpings kommun. Utbildningen lades upp på ett sådant sätt att de tolkar som så önskade skulle kunna gå denna enda vecka som en fristå-

ende del för att lära sig mer exempelvis om validering och etableringsreformen . Eftersom man då inte visste om medel skulle finnas för att gå vidare med branschriktade delar var detta ett sätt att ändå kunna komma igång. Basdelen i pilotutbildningen kunde starta tack vare att Tolkförmedlingen tog på sig finansieringsansvaret för tolkarnas bortfall av inkomst.

Under hösten fortsatte utbildningen med de två inriktningarna träteknik och hantverk innehållande ett antal yrkesområden vid TTC och Hantverkscentrum i Tibro – fyra veckor hos respektive utbildningsanordnare. Man hade då fått beskedet om avslag från Integrationsfonden, därför deltog endast fyra tolkar som via nystartsjobb anställdes av Mariestads kommun. Utbildningsplaner för basvecka och de båda branschriktningarna skapades utifrån innehåll och upplägg som man kommit fram till i styr- och projektledningsgruppen, nämligen:

1. Basdel

Grundläggande kunskaper och information om vad valideringssamtal, meritportfölj, och etableringsprocessen innebär, dessutom information om lagar och regler kring svensk arbetsmarknad.

1. Branschkännedom

Tolkarna bereds hos de olika utbildningsarrangörerna att lära sig de olika momenten som förekommer inom yrket. Hur verktyg och hjälpmedel används och viktiga delar i utförandet. Eventuellt prova på vissa moment inom yrket.

2. Branschsvenska – jämförande terminologi till tolkspråket

Utbildningsarrangören utbildar tolkarna i de begrepp och fraser som förekommer inom yrket. De stödjer upprättandet av terminologilistor och ger tolkarna tid och möjlighet att arbeta med jämförande terminologi.

3. Utbildning av valideringsutförare i ”vad man bör tänka på vid samtal genom tolk”

För att valideringssamtalen ska bli så bra som möjligt utbildas valideringsutförarna i hur man använder tolk vid valideringssamtal. Valideringsutförare ges möjlighet att träna på hur man för ett samtal via tolk i rekonstruerade situationer genom rollspel.

4. Språkövningar

Tolken bereds möjlighet att träna på valideringssamtal i rekonstruerade situationer genom rollspel. Externa språkhandledare och yrkesmän används till stöd.

Vid styrgruppens höstmöte beslutades att ändra inriktning på projektet. Deltagarnas erfarenheter från veckorna på TTC och Hanterkscentrum visade på vikten av att förstå de ord och begrepp som används inom de olika områdena. Projektledaren lade också fram förslag på en hemsida som, förutom projektinformation, skulle innehålla ordlistor översatta till olika språk för ett antal yrkesområden. Därför beslutades att två av tolkarna med nystartjobb skulle arbeta främst med att utarbeta ordlistor och lägga in dem på hemsidan. Dessutom hade Meritea tagit fram ordlistor inom en rad yrkesinriktningar vilka också kunde användas på hemsidan. En webbutvecklare anlätades för de tekniska delarna, men en av tolkarna hade också utbildning inom webdesign. Då projektet beviljats förlängning med ytterligare ett år kunde man planera att genomföra utbildning för tolkarna även inom vårdområdet samt plåtbearbetning (svets och CNC) utifrån den ursprungliga projektplanen. Därmed konkretiserades samarbetet med Lernia och Lärcenter i Falköping.

Parallellt med det fördjupade samarbetet med yrkesutbildarna arbetade Arbetsförmedlingens representant i styrgruppen med att informera om och förankra idén om valideringstolkutbildning inom sin organisation. Likaså fördjupades kontakten med Myndigheten för yrkeshögskolan utifrån idéns bärighet på nationell nivå.

I maj arrangerades en konferens med syftet att sprida information om projektet samt att lyfta olika delar inom tolkområdet såsom kulturkompetens, tolkens roll och profession. Utbildningsanordnarna i projektledningsgruppen berättade också om sina erfarenheter och lyfte fram värdet av den nya yrkeskategorin valideringstolk i sina verksamheter. Tillställningen hade 46 besökare och bland annat föreläste Eva Norström, forskare vid Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet utifrån erfarenheter i Tolkprojektet och hur tolkanvändning är en del av arbetet för många yrkeskategorier, som i liten grad fått utbildning i hur man arbetar med tolk. Interkulturkonsulent Christine Beckman föreläste om kulturer som krockar på en arbetsplats och vid myndighetskontakter. Utvärderingen av konferensen besvarades av 29 per-

soner (ca 63 % svarsfrekvens) och visade att man generellt hade upplevt dagen som positiv, lärande och underhållande. Flera deltagare lyfte särskilt fram värdet av möjligheten att nätverka och träffa andra inom tolkområdet förutom att lyssna på intressanta föreläsare. Det som merparten av deltagarna som svarade på utvärderingen sade sig sakna var mer information om själva projektet Valideringstolk – Hur fungerar en valideringstolk? Vad har man gjort inom projektet? Konferensen hölls i Gothia Science Parks lokaler i Skövde.

4.3 Första halvan av projektets andra år

Nu var projektarbetet igång, man visste vilka resurser man hade att röra sig med och vad som skulle göras. Det innebar att två av tolkarna under våren arbetade vidare med att ta fram ordlistor och att dokumentera. Egna foton togs på verktyg mm vid de fyra utbildningarna och lades in på hemsidan. Vissa ord behövde dessutom en förtydligande beskrivning om användandet med en eller ett par meningar. Tolkarnas modersmål var arabiska och ryska men orden behövde översättas till fler språk. Dessutom finns många arabiska dialekter – språket talas i 21 länder – och det som efterfrågades var riksarabiska. Därför skickade projektledaren ut en fråga till alla auktoriserade tolkar och översättare med utomeuropeiska språk i Sverige, samt till de som har språken engelska och franska, för att kunna få hjälp med att översätta ordlistorna – totalt 1250 personer. Gensvaret blev dock skralt. Förutom ryska och arabiska tillkom kinesiska och persiska. Dessa översättare fick sin ersättning löpande och per ord.

Eftersom planeringen av utbildning hos Lernia och Lärcenter redan hade påbörjats under 2011 kunde båda dessa genomföras under våren 2012. Vårdvalideringsutbildningen fördelades över två veckor med en veckas mellanrum. Utbildningen hade då förkortats i förhållande till den ursprungliga utbildningsplanen som baserades på fyra veckor. Veckorna i Falköping innehöll såväl teori som praktiska moment samt studiebesök vid regionsjukvård samt kommunens olika verksamheter. Deltagare var nu endast de två tolkar som vid sidan om utbildningen tog fram ordlistor till hemsidan.

Efter vårdinriktningen var det dags för utbildningsveckor på Lernia och svetsinriktning – också här två veckor. En utbildningsplan hade då tagits fram utifrån ordinarie svetskurser men man konstaterade att den ännu mer behövde anpassas till tolkarna

och valideringssituationen. Ytterligare en inriktning inom plåt- och metall bearbetning är planerad för tolkarna att genomgå under hösten 2012 nämligen CNC⁸ – ett datorsystem för att styra verkstadsmaskiner i tillverkningsindustrin.

Med tanke på det nya fokuset att terminologilistor ska utarbetas parallellt med pilotutbildning till valideringstolk under 2012 kom vårens utbildningar hos Lernia och Lärcenter delvis att bli annorlunda utformade än vad som var fallet hos TTC och Hantverkscentrum föregående år. Tiden användes mer till att identifiera och dokumentera för branschen relevanta ord och begrepp, än vad som var tänkt från början nämligen teori och praktik kring svetsning.

⁸ Computer Numerical Control

5. RESULTATOCH ANALYS

I detta avsnitt beskrivs de för utvärderingen valda samverkansparternas insats i projektet, det vill säga utförarnas och Arbetsförmedlingens, samt de två kategorierna av deltagare, det vill säga tolkar som deltagare och tolkar som projektutvecklare. De olika yrkesinriktningar som tolkarna fick sätta sig in i hos respektive utförare presenteras och funktionen för Arbetsförmedlingens representant inom den egna organisationen förklaras. Resultatet från intervjuer och enkäter sammanställs efter respektive målgruppsbeskrivning utifrån rubriker som återspeglar utvärderingens frågeställningar. Alla citat har markerats med kursiverad stil direkt i den löpande texten.

5.1 Samverkansparterna

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingens representant har uppdraget som sakområdesspecialist och är direkt underställd huvudkontoret vid avdelningen för integration och etablering. Sakområdesspecialisterna har till uppgift att stödja etableringsarbetet internt gentemot arbetsförmedlare samt utveckla metoder bland annat genom samverkansforum med olika aktörer. Tjänstemannen, som länge arbetat med gruppen nyanlända inom Arbetsförmedlingen har i tidigare samverkansprojekt verkat för en integrationsmodell i Skaraborg där tanken var att vägen för nyanlända till arbete skulle effektiviseras genom samarbete mellan aktörerna i utbildningskedjan. Detta var före etableringsreformen men intentionen var liknande i och med att individualisering och arbetsmarknadsfokus lyftes fram som framgångsfaktorer. I integrationsmodellen ingick validering som ett av instrumenten.

När det gäller validering och Arbetsförmedlingens erfarenheter från området kan man konstatera att man vid upprepade diskussioner bland arbetsförmedlare i Skaraborg med etableringsbehörighet framhållit värdet av tolkens kompetens. Man har vid ett antal tillfällen till och med fått avbryta valideringsprocessen då tolkarna inte haft tillräcklig kunskap om yrkesterminologin.

Utförarna

De utförare som varit involverade i projektet sedan starten är tre aktörer inom yrkesutbildning med uppdrag för Arbetsförmedlingen som arbetsmarknadsutbildare och valideringsutförare; Lernia Utbildning i Skövde, Folkuniversitetets Hantverkscentrum i Tibro samt TTC i Tibro. Den fjärde aktören, som också funnits med under hela projekttiden är Lärcenter i Falköpings kommun, där man har lång erfarenhet av utbildningar inom vården samt erbjuder vårdvalidering. Det var också Lärcenter som höll i den inledande basveckan som var samma för alla deltagare oavsett yrkesinriktning.

Vid Lernia Utbildning i Skövde finns ett antal yrkesinriktningar men de som varit aktuella för valideringstolkarna är svets och CNC. Vid Hantverkscentrum i Tibro har tolkarna blivit insatta i ett flertal traditionella hantverksyrken inom tre huvudområden; hantverksmässig träbearbetning såsom specialsnickare/prototypsnickare, möbelrestaurerare och träbildhuggare/träkonsthantverkare. Vidare, yrken inom möbeltapetsering och industrisömnad och sist inom området dekoration och inredning med yrken som förgyllare, dekormålare, inredningsmålare samt konsthantverkare. Under utbildningen fick deltagarna ytterligare information om validering och valideringssamtalet. De fick också kunskap om den europeiska referensramen för kvalifikationer inom olika yrken EQF (European qualifications framework) och en svensk motsvarighet som håller på att utvecklas inom myndigheten för Yrkeshögskolan NQF (national qualifications framework).

Vid utbildningen på Lärcenter i Falköping fokuserade man på områdena vård, omsorg och tandvård och gjorde studiebesök inom dessa. Förutom att skapa en basordlista på svenska gick man också igenom valideringsprocessen inom vård. Fotodokumentation i syfte att förtydliga översättningen av ord, begrepp och företeelser användes inom samtliga inriktningar hos utbildarna.

Nyttan med projektet och det som varit positivt

Något som samtliga utbildningsanordnare lyfter fram som positivt med de utbildningar som genomförts för tolkarna inom projektet är att engagemanget och intresset varit enormt stort hos deltagarna. På TTC menar man att brinnande intresse hos deltagarna gjorde att de var lätt att sätta idén med utbildningen. Samtliga utförare

påpekar särskilt nyttan med projektet genom det konkreta resultat som hemsidan utgör med de olika terminologilistorna. Tolkarna som arbetat specifikt med denna uppgift *har gjort ett fantastiskt jobb* säger till exempel utbildningsansvarig vid TTC i Tibro. Man ser även ett större användningsområde när det gäller terminologilistorna än just bara valideringssituationen, till exempel vid Hantverkscentrum: *Vi erbjuder även språkstöd under våra hantverksutbildningar och de ordlistor som upprättats underlättar det arbetet enormt.*

Som svar på frågan huruvida det är viktigt att tolken har branschkunskaper råder en total samstämmighet hos utbildarna. Man ser det som en förutsättning för att nå ett kvalitativt resultat vid validering. Ansvarig vid Hantverkscentrum uttrycker att *en grundläggande kunskap om branschens språk är lika viktig vad det gäller arbete som det är i t.ex. en vårdsituation om dialogen ska vara givande, effektiv och missförstånd ska undvikas.* Under utbildningstiden vid Hantverkscentrum uppstod ett tillfälle då tolken tillika deltagaren fick möjlighet att gå in och tolka vid ett valideringssamtal. I utvärderingen av denna kände alla parter, validanden, yrkesläraren och tolken att det fungerade mycket bra och att samma resultat inte skulle ha uppnåtts utan utbildningen. Vid utbildningen på Lernia uttryckte man att *tolkarna har bättre koll på vad det är de egentligen översätter när de tolkar då det ofta blir språkförbistringar eftersom många uttryck som vi använder på till exempel svetsutbildningen inte går att direkt översätta till hemspråket.*

Vidare när det gäller synen på tolkens kompetens har också flera av utförarna särskilt poängterat vikten av att tolken är godkänd för att kunna genomföra en rättssäker tolkning vid validering. I Falköping sa man att man *uppfattade att tolkarna var noga med etiska regler och tryckte på dessa...det borgar för en god kvalitet i mina ögon.*

Andra fördelar som betonades var bland annat att utföraren så småningom vet vilka tolkar som ska anlitas till valideringsmomenten då det kommer vara en grupp av tolkar som speciellt inriktar sig på till exempel svetsning – *Vi känner tolkarna och vice versa.* TTC framhöll som framgångsfaktor vid utbildningen att man har tillgänglighet till lärarstöd och experter inom varje område för vidare förklaring av ord och begrepp

Svårigheter och utmaningar

Förutsättningarna ändrades från ursprungsidén på olika sätt redan under projektets första år. Antal deltagare minskade från basveckans tolv till fyra vid TTC och Hantverkscentrum, för att till sist vara två deltagare vid Lernia och vårdvalidering i Falköping. Utbildningen inom vårdvalidering förkortades från fyra till två veckor. Det gjorde att innehållet blev komprimerat och man upplevde inte att man hann gå igenom viktiga delar tillräckligt. Bland annat påbörjade deltagarna en ordlista som man från utbildarens sida gärna skulle vilja gå igenom tillsammans. Detta rymdes inte inom de två veckorna. *Utbildningen blev kompakt och mycket efterarbete fodras för att göra den komplett* . Likaså hade det varit önskvärt att följa upp kopplingen till rättssäker tolkning.

Men även de andra utförarna ansåg att tiden var knapp. Vid TTC och Hantverkscentrum insåg man svårigheten att hitta bra översättningar och synonymer för olika ord och begrepp. Detta arbete tog en del fokus från själva branschkunskapen. Man konstaterade att olika språk kan vara mer eller mindre krävande att översätta till eftersom vissa språk saknar omfattande databaser och annan information via Internet. Hinder man identifierat är att antalet språk kan vara ett bekymmer och att de språk som behöver tolkas växlar vilket gör att det inte alltid kommer att vara lätt att hänga med. Samtidigt menar man att behovet av en stor bredd som täcker alla delar av arbetsmarknaden är uppenbar men *hur många "branschspråk" är det möjligt för en tolk att hålla reda på?*

Vid Lernia tyckte man att det var en svårighet att veta vilken kunskapsnivå man skulle lägga sig på *då det finns så mycket som man tycker att detta och detta bör dom ha kunskap om men samtidigt att tiden inte räcker till... Jag vet inte om det skulle räcka med att man skulle ha mer tid för projektet, det vore kanske en väg att gå men samtidigt gäller det för oss att skapa den tiden....*

Några av utförarna nämnde svårigheter man stött på i fråga om själva projektprocessen. Även om arbetet i projektledningsgruppen, där representanter från alla utbildningsanordnare funnits med, fungerat mycket väl i fråga om information, delaktighet och samarbetsklimat finns det saker som kunde gjorts bättre. Vid Lärcenter i

Falköping involverades personal som inte varit delaktig i processen från början. Man hade från projektets sida kunnat förse den med tydligare information om syftet med valideringstolkutbildningen och i vilket sammanhang den skapats. Hantverkscentrum i Tibro påpekar däremot att kontakt och planering skötts mycket bra utifrån projektledningen men att *en del utomstående aktörer som är viktiga för genomförandet har varit svårare att påverka och därmed kanske inte projektet kom lika långt eller blev lika effektiv som det hade kunnat vara.*

Framtid och möjligheter

När det gäller upplägg av utbildningen i framtiden kan en lärdom från Lärcenter i Falköping vara att det inte var en nackdel att det fick gå en vecka mellan de två utbildningsveckor som deltagarna var i Falköping. Det gav tvärtom möjlighet till reflektion utifrån all ny kunskap som tillfördes vid utbildningen. För övrigt visar svaren från såväl skriftlig enkät som intervjuer med utbildarna en ganska entydig bild av hur man ser på framtida upplägg och möjligheter utifrån erfarenheter som gjorts i projektet. Då hjälpmedel är framtaget i form av terminologilistor och hemsida, ser man att deltagare framöver kommer kunna fokusera helt på att sätta sig in i respektive branschinriktning. Det kan innebära att den upplevelse i pilotomgången av att tiden inte räckte till kommer att förändras. Ansvarig för utbildningen vid Hantverkscentrum i Tibro menar att utbildningen i framtiden kommer behöva täcka fler yrken och omfatta fler deltagare för att märka påtagliga effekter. *Däremot kommer den nya hemsidan vara till stöd för många fler tolkar!*

Ingen av utbildarna har nämnt exakt antal veckor man tror är rimligt, utan lämnar öppet för de faktorer som kan komma att påverka, till exempel innehåll, förkunskaper, kombination av teori, praktik och studiebesök. Från Lernias sida lyfter man också fram att erfarenheterna från tolkutbildningen inom projektet hos dem endast bestod av två deltagare och att man måste fortsätta att utveckla idén i fler utbildningsomgångar. *Vi har bara haft två tolkar hos oss så det är ganska svårt att utvärdera om detta är bra samt att vi utbildar rätt men det får framtiden utvisa när vi kört igenom ett antal tolkar.*

Tolkarnas roll och kompetens har varit intressant att diskutera för samtliga utbildningsanordnare. Ansvariga för utbildningarna vid TTC och Hantverkscentrum i Tibro uttryckte att man i kontakten med tolkarna mer och mer ser hur komplicerat tolkarnas arbete är och att etik och god tolksed är helt avgörande för rättssäker tolkning. *Om vi själva skulle befinna oss i en valideringssituation skulle vi hellre välja en utbildad tolk framför en yrkesman, men naturligtvis helst en tolk med påbyggnadsutbildning inom branschtolkning.*

Vid samtliga branschriktningar har man noggrant gått igenom de olika momenten vid validering generellt men framför allt utifrån det specifika för yrkesinriktningen, vilket också uppskattats av deltagarna. Rollspel är en metod som man länge använt inom tolkutbildning, och även när det gäller pilotutbildningen för blivande valideringstolkare visade det sig upplevas mycket positivt. Det samtliga utbildare uttrycker är att tolken därmed ges större möjlighet att reflektera över sitt eget agerande och analysera sin egen utveckling.

Utbildningsanordnarna påpekar på olika sätt vikten av att arbetet fortgår med att utveckla idén om den nya yrkeskategorin. Väl medvetna om olika hinder och svårigheter ser man ändå lärdomar i arbetet fram tills nu som kan leda till en kvalitativ påbyggnadsutbildning för tolkar. Flera av utförarna uttrycker samtidigt en oro för hur framtida finansiering ska lösas för de olika delarna man arbetat med i projektet. Ansvarig vid Hantverkscentrum sammanfattar: *Jag ser projektet så långt som en pilot. Nu vet vi bättre hur behoven ser ut och hur vi kan jobba. Jag hoppas att det kan växa fram ett större projekt utifrån dessa erfarenheter med resurser som täcker fler områden och med medel som riktas dit de behövs, t.ex. ersättning för tolkarna under utbildning.*

5.2 Deltagarna

Det bör påpekas att sammanfattningen av deltagarnas perspektiv grundar sig på svar från få deltagare, av skäl som förklarats i tidigare avsnitt, och det påverkar givetvis resultatet. Fler respondenter hade bidragit till en analys på bredare grund. Under basveckan i Falköping deltog 12 personer, vid TTC och Hantverkscentrum 4

personer och vid Lernia och Vårdvalidering i Falköping endast två personer. Efter utbildningen vid Lernia med svetsinriktning gjordes inte någon deltagarutvärdering. Däremot har de båda deltagarnas synpunkter fångats upp genom intervjuer då de även hör till kategorin tolkar som också utvecklat projektet.

Tolkar som deltagare

Efter basutbildningsveckan på Lärcenter i Falköping under våren 2011 genomfördes en deltagarutvärdering i form av ett pappersformulär. Liknande utvärderingar gjordes hos de övriga utförarna utom Lernia efter avslutad utbildning. Man använde sig av olika mallar men fångade upp svar utifrån samma frågeställning, vad som varit bra och vad som kan förbättras utifrån innehåll, upplägg och planering/organisering av utbildningen.

Tolkar som deltagare och utvecklare i projektet

I samband med denna utvärdering intervjuades två av de tolkar som deltog i utbildningar hos de fyra anordnarna och som sedan fick uppdraget att arbeta vidare specifikt med att skapa terminologilistor för de olika branscherna kopplat till utveckling av hemsidan Valideringstolk.se

Nyttan med projektet och det som varit positivt

Tolkarna är av samma uppfattning när det gäller synen på behov av den nya valideringstolkutbildningen som är upplagd så att man befinner sig hos respektive yrkesutbildare. Båda påpekade hur viktigt det är att faktiskt ha varit i miljön för att förstå ord och begrepp. *Man ska ju inte lära sig att kunna själva yrket men man måste förstå hur det fungerar med allt.* En av tolkarna exemplifierade med ett tolkuppdrag hon för en tid sedan hade haft på en industri där man skulle gästas av ett partnerföretag från ett annat land. Hon hade då på eget initiativ förberett sig noggrant genom att söka upp de specifika facktermerna inom branschen förutom att hon läst in sig på företaget på Internet. Det resulterade i att de utländska gästerna var mycket imponerade och tyckte att besöket hade varit väldigt givande. Den svenska gruppen hade vid sitt besök hos partnerföretaget en tid dessförinnan mött en svensk tolk som inte hade förberett sig på samma sätt och märkte skillnaden. Framförallt var det svårt att översätta facktermerna utan att ha läst in sig på dem.

Den andra tolken hade under utbildningstiden i Tibro fått möjligheten att gå in och tolka i skarpt läge inom en inriktning där hon gått igenom relevanta begrepp. *Det var roligt och jag märkte att jag kunde rätt ord. Det kändes som personen kunde beskriva sitt yrke väl.* Båda tolkarna upplever själva att de varit noggranna och förstått hur viktigt det är att sammanställa rätt ord och begrepp men även att de sedan blir korrekt översatta. En av tolkarna skrattade lite då vi kom in på könsperspektivet och konstaterade att *jag tror vi fick med extra många ord för att vi inte hade någon förkunskap och för att vi är kvinnor!*

En av tolkarna menade att en stor fördel med det arbete som görs i projektet är att resultatet i form av information och ordlistor blir tillgängligt för en betydligt större grupp än tolkarna tack vare att det läggs in på hemsidan. *Sökfunktionen på hemsidan håller på att bli riktigt bra eftersom man både kan söka på språk och i nuläget 15 yrkesområden plus särskilda listor med verktyg och material som kan användas inom flera yrken.*

Vidare framhölls att valideringstolkutbildningen ger tolkarna ökade chanser att få uppdrag. *All kunskap som man kan få som tolk är bra att ha. Man kan också som tolk hamna i andra situationer där man får nytta av kunskapen. Till exempel på ett sjukhus om en snickare kommer in och skadat sig.*

Svaren på frågorna i de skriftliga deltagarutvärderingarna hos utbildningsanordnarna visar att man generellt upplever att stödet från handledare och lärare varit mycket gott. Man har blivit bemött med stor respekt såväl av personal vid utbildningarna som vid studiebesök med några få undantag (se svårigheter och utmaningar). Vid de båda utbildningarna i Tibro var det flera ord som behövde förklaras med en eller två meningar för att översättningen skulle bli så korrekt som möjligt. Detta krävde förstås längre tid, men lärarna tog sig den tiden och var behjälpliga med objekt som skulle fotodokumenteras. Vid vårdvalideringsutbildningen i Falköping beskriver deltagarna att handledarna själva följde med till de flesta studiebesöken och man uttrycker att lärarna visade ett enormt engagemang. Något som deltagarna påpekade var positivt var tillgången till facklitteratur. Där kunde man oftast hitta bra förklaringar till facktermerna.

Vid basutbildningsveckan i Falköping gick man bland annat igenom etableringsprocessen, validering, arbetsmarknaden och starta eget förutom själva idén och syftet med valideringstolk. Den skriftliga utvärderingen visar att delarna kring arbetsmarknad, valideringsprocessen och den fackliga informationen var mest uppskattad. Även lokalerna på Lärcenter och de involverade lärarna fick mycket god kritik. Alla utom en av de tolv deltagarna ansåg att utbildningsnivån var lagom med tanke på utbildningens syfte och målgrupp.

Svårigheter och utmaningar

I vissa fall visade det sig vara ganska komplicerat att kunna översätta ord och begrepp på ett korrekt sätt. *Det var lite av ett detektivarbete ibland att hitta den bästa översättningen av olika begrepp. Jag gick ut på branschsidor på Internet på mitt språk.* Båda tolkarna betonade vikten av att kunna säkerställa kvalitén på de översättningar som görs och att det kan vara svårt om man inte är bekant med kontexten. Vissa ord har därför också försetts med en kortare beskrivning på en eller två meningar för att underlätta för översättaren att förstå hur ordet eller begreppet ska översättas korrekt. *Kanske översättarna också skulle behöva gå utbildningen här?!* Vidare lyftes fram problematiken som kan uppstå för de personer som går in på hemsidan för att få kunskap om ett yrke med hjälp av ordlistorna utan att ha vistats i miljön. *Förstår man inte hur man gör här så hjälper kanske inte terminologilistor...*

När det gäller utbildningens upplägg och innehåll hos de olika utbildarna upplevdes det generellt som mycket positivt. Alla verkar ha visat stort engagemang och haft medvetenhet om och intresse av att få vara med och utveckla den nya idén tillsammans. *Lärarna var mycket lyhörda för vad vi tyckte och vi diskuterade hela tiden.* Dock finns några undantag. Vid ett av studiebesöken under vårdvalideringsperioden i Falköping var inte sjukvårdspersonalen som skulle ta emot riktigt förberedda. *Personalen, vår lärare och vi stod där när personalen vände sig till läraren och frågade 'kan dom svenska?'* Vid ett annat studiebesök under samma utbildning hände något akut på avdelningen varvid tolkarna kände att de var i vägen och fick dra sig undan. Vårdpersonalen återkopplade aldrig efteråt för att förklara eller samtala med tolkarna. Detta var ett av de studiebesök då lärare från lärcenter inte hade möjlighet att följa med tolkarna. Förmodligen hade de då tagit tag i situationen direkt.

Vid utbildningsperioden på Hantverkscentrum gick man inledningsvis igenom teori gällande de olika inriktningarna. Deltagarna märkte sedan vid de praktiska moment som skulle utföras hur mycket det underlättade att gå igenom de delar som teoriläraren själv också hade haft praktisk erfarenhet av. Med andra ord behövde handledaren vid de andra praktiska momenten också ge viss kompletterande teoretisk undervisning vilket upplevdes av tolkarna tog onödigt mycket tid.

En av tolkarna som också har utbildning inom datapedagogik kunde beskriva de rent tekniska svårigheterna man mött på gällande hemsidan. *När vi började mata in arabiska översättningar eftersom man skriver från höger till vänster fick vi ändra lite i programmeringen... Sidan blev först trögare när vi la in våra foton på grund av formatet.* Tolkarna tog egna bilder hos samtliga utbildningar för att lägga in på hemsidan vid sidan om ordet, men vid svetsutbildningen var det svårare med tanke på svetslågan. *Vi ska undersöka om vi kan få lov att använda Lernias egna bilder.* Båda tolkarna beskrev att de hittills inte så mycket diskuterat hemsidans framtid mer än att de hoppas att den ska finnas kvar även efter detta projekt. *Man måste veta att det är mycket arbete med att uppdatera och utveckla ordlistorna på hemsidan.*

Det som deltagarna upplevde som den största utmaningen var ändå att det tog mycket tid och krävdes uppfinningsrikedom att samla adekvata ord och begrepp, och sedan att kunna översätta dem korrekt. Eftersom dessa moment tog mer tid än man trott skedde det på bekostnad av de övriga delarna i utbildningen såsom teori och praktiska moment. Särskilt i Falköping där utbildningen kortades till två veckor blev det påtagligt. Även om man gjort en planering som täckte det viktigaste med studiebesök, praktik och teori så blev det väldigt intensivt.

Framtid och möjligheter

När det gäller ansvar, uppdatering och utveckling av hemsidan Valideringstolk.se är båda tolkarna av samma åsikt nämligen att det ansvaret bör ligga på Myndigheten för yrkeshögskolan. Detta på grund av att de sedan en tid har ett nationellt ansvar och uppdrag för validering. Dessutom övergick ansvaret för tolkutbildning från och med juli i år till myndigheten från att tidigare ha legat under Tolk- och översättarinstitutet. Utifrån tolkarnas beskrivningar är det tydligt att det krävs en hel del arbete med att hålla en god kvalitet på innehåll och användbarhet och en av tolkarna påpe-

kade särskilt att *Det vore tråkigt om arbetet vi lagt ned skulle vara förgäves och inte tas tillvara.*

En av tolkarna tog upp vikten av att i framtida utbildningar skapa rutiner för hur valideringstolkutbildningen särskilt kan behöva presenteras för de olika arbetsplatser som ska ta emot deltagarna vid studiebesök. Detta på grund av att det är en helt ny utbildning och man kan behöva information om deltagarnas förkunskaper samt syfte med utbildningen. För övrigt påpekade båda tolkarna att information om utbildningens mål och syfte inte nog kan understrykas för alla involverade just på grund av att man i början även behöver marknadsföra själva idén med valideringstolk.

Tolkarna var också helt eniga avseende de värdefulla hjälpmedel som använts och utvecklats under utbildningstiden – facklitteraturen tillsammans med handledarnas tillgänglighet och inte minst de terminologilistor som utarbetats och som successivt ska översättas och revideras. En önskan är att facklitteraturen även ska finnas på tolkens språk så småningom.

Vid utvärderingen efter basveckan i Falköping påpekade någon att man efterfrågat mer information om etableringsprocessen. Ytterligare någon gav en kommentar om hur viktigt det är att de olika branschriktade utbildningsanordnarna får relevant information om tolkarnas profession och kompetenser för att kunna göra ett bra utbildningsupplägg.

6. SLUTSATS OCH REKOMMENDATIONER

Slutsatser kan dras i förhållande till de uppsatta målen för projektet samt utifrån det som framkommit i dialog med utförare, AF och deltagare.

Hemsidan

Något som både samverkansparter och deltagare gång på gång poängterar är projektresultatet i form av de terminologilistor som skapats och som finns på hemsidan Valideringstolk.se. Frågan hur denna i framtiden ska användas och förvaltas känns ytterst angelägen. Utförarna ser hur den kan användas inte bara i valideringssituationer utan även i yrkesutbildningar för deltagare med andra modersmål. Tolkarna ser hur den kan vara till nytta genom att ordlistorna tillgängliggörs för en större målgrupp, framför allt fler tolkar.

Valideringstolkens kompetens

Lärdomar har dragits i projektet på olika områden, men det kanske mest tydliga är hur utbildningsanordnarna beskriver att de nu ännu bättre förstår hur komplicerad tolkrollen är och hur viktigt det är att de som utbildas till valideringstolk har en grundutbildning. Tolkarna å andra sidan säger sig fått insikter om värdet av att faktiskt ha vistats i miljön för yrkesutbildningen, verkstadsgolvet eller vårdavdelningen, för att kunna ta till sig branschterminologin. Alltså anses branschkunskap och grundutbildning utgöra lika viktiga komponenter i valideringstolkens kompetens.

Fortsatt utveckling

För att valideringstolk ska bli en av övriga påbyggnadsutbildningar för tolkar, och för att den ska kunna nyttjas av fler utbildningsanordnare, måste själva idén och syftet med den marknadsföras och spridas. Dels bland tolkar och utbildare, men också för exempelvis arbetsförmedlingens handläggare som möter nyanlända med behov av att få sin yrkeskompetens validerad. Därför måste också projektet under slutspurten utreda möjliga lösningar för vem eller vilka som kan driva frågan vidare så att valideringstolkutbildningen kan ingå i ordinarie utbildningsutbud och att terminologilistorna fortsätter utvecklas, revideras och publiceras.

Slutligen kan sägas att alla parter som varit involverade fått visa prov i att vara flexibla och anpassa sina planer. Den tid och energi som gått åt till att hantera hinder och svårigheter har tagit av den tid och energi som man annars skulle använt till att helt fokusera på de uppsatta målen. Det går att konkretisera delar av såväl de primära som de sekundära målen och göra dem mätbara för att kunna bocka av efter projektets slut. Nedan följer en lista med rekommendationer utifrån projektets måluppfyllelse på olika nivåer samt med hänsyn till utvärderingens resultat.

REKOMMENDATIONER / ATT GÖRA

- Ta fram förslag på utbildningsplaner för valideringstolkutbildning inom plåtbearbetning samt granska och eventuellt revidera befintliga utbildningsplaner inom vård, träteknik och hantverk.
- Skapa terminologilistor på 8 språk inom de yrkesområden som tagits fram på hemsidan
- Ett konkret och av styrgruppen förankrat förslag på ägarskap, förvaltning och kvalitetssäkring av innehållet på hemsidan efter avslutat projekt
- Lägga upp en strategi för och genomföra en informationskampanj/PR-kampanj. Kampanjens syfte är att sprida information om projektets lärdomar och resultat samt lyfta den övergripande frågan om valideringstolkens syfte och roll. Strategin bör innehålla en förteckning över aktörer att föra en dialog med samt en plan för genom vilka kanaler detta bäst sker. Det kan handla om myndigheter, yrkesutbildare, tolkorganisationer etc. och kanalerna kan vara både traditionellt informationsmaterial, men kanske också redaktionellt material i form av reportage, informationsfilmer etc.
- För att försäkra sig om att utvecklingsarbetet kommer fortsätta bör projektledningsgruppen i projektet formaliseras och bli en del av det ordinarie arbetet. Ett beslut måste då tas i gruppen om hur ledarskapet ska fördelas framöver.

SLUTUTVÄRDERING

I utvärderingsuppdraget ingick att komma med förslag till innehåll i uppdraget att slututvärdera projektet Valideringstolk. En del går att hänvisa till utifrån de avgränsningar som gjorts i delutvärderingen (se text under rubrik 2.3).

- Ta in synpunkter och lärdomar även från övriga aktörer som på olika sätt varit involverade i projektprocessen
- Utvärdera projektledning och projektprocess
- Göra en genomlysning av projektarbetet ur ett jämställdhetsperspektiv samt komma med rekommendationer om det fortsatta arbetet utifrån analysen av denna.
- Identifiera följeforskningsområden